

A propòsit de la inauguració dels "Jardins George Orwell a l'Hospital Universitari de Santa Maria

Conxita Mir Curcó, Professora de la Universitat de Lleida

L'any 1942, tot just quatre anys després que "Homenatge a Catalunya », fos editat, George Orwell va escriure « Recuerdos de la Guerra Civil de España ", un breu opuscle on rememora de nou l'experiència que va viure l'any 1937 al front d'Aragó i a la rera guarda catalana. Memòria fresca d'un període que la història ha convingut en caracteritzar com de " guerra civil dins la guerra civil".

Aquest escrit ens invita a reflexionar sobre algunes qüestions: l'explícita preocupació d'Orwell per l'auge dels totalitarismes en una Europa que, des de la tardor de 1939, lliurava la seva particular guerra civil; el temor de l'autor a la possible manipulació de la "veritat històrica" vers futures generacions. Inquietuds ambdues que s'anticiparen a les expressades en obres posteriors com són "Rebel·lió a la granja" o "1984" publicades el 1945 i el 1949 respectivament. Així mateix Orwell assegura, tot i la brevetat del text, que mai pensava en la guerra civil espanyola sense que li vingués al cap l'hospital de Lleida, amb les tristes veus dels milicians ferits als que escoltava cantar la tornada d'una cançó: "Una revolución, luchar hasta el fin". I Orwell no dubtava en creure que així van fer-ho.

En qualsevol cas, l'autor posseeix la virtut d'expressar de manera concisa el marc general que es va viure Catalunya durant els deu mesos posteriors al cop d'estat contra la Segona República. Fracassada la rebel·lió militar, guerra i revolució es convertiren en les dues parts d'un binomi oscil·lant entre dos poders, el de la Generalitat de Catalunya, resistent, encara que momentàniament residual, i el del Comité de Milícies Antifeixistes de Catalunya", on hi confluïren totes les forces del Front Popular, així com dos models, com a mínim, de revolució social. Això donaria lloc, al cap de poc temps, a la configuració de dos blocs de poder antagònics, arreglerats a l'entorn de dues concepcions dels curs que havien de prendre els esdeveniments. La Generalitat s'acostaria al Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i a la seva consigna de guanyar la guerra i fer després la revolució, front el que sostenien les forces que en un primer moment havien estat majoritàries, com era la Confederació Nacional del Treball (CNT) i el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), que consideraven ambdós processos indestruïbles.

Eric Arthur Blair (1903-1950), més conegut com George Orwell, va arribar a Barcelona a finals de desembre de 1936. Passa ja dels 30 anys. Tenia una carrera ben encarrilada com a escriptor i venia a Catalunya mogut per les seves conviccions antifeixistes. No coneixia ni Catalunya, ni Barcelona, i arribava a la capital amb una carta de presentació del Partit Laborista Independent, una petita formació anglesa situada a mig camí entre el laborisme i el comunisme. Del centre de distribució de voluntaris, situat als quarters militars, on avui hi ha la Universitat Pompeu Fabra, se l'envià, per considerar que era un millor quadra, vers la caserna Lenin del POUM, on fou immortalitzat en una fotografia que permet identificar la seva testa sobresortint d'entre una llarga filera d'homes que, com ell, anaven a inscriure's a la corresponent milícia. A començaments de l'any 1937, enquadrat a la columna poumista fou enviat, al front d'Aragó. A finals d'abril d'aquest mateix any, un permís el retornà a Barcelona.

Lionel Trilling, prologuista de l'edició d'*Homenatge a Catalunya* de 1969, explica que en aquells moments esperava poder integrar-se en una columna (brigada) internacional comunista, per sentit comú, diu, i per compartir el que en aquests moments propugnava el Partit Comunista d'Espanya (PCE): un front únic contra el feixisme en defensa de la democràcia parlamentària. Mentre esperava ser transferit, però, esclataren els Fets de Maig de 1937. L'erupció d'aquella lluita per poder a la rera guarda catalana provocà una deriva en el curs de la guerra i la revolució. D'un cantó s'arregleraren la Generalitat i el PSUC, amb el control de les armes que la República comprà a la URSS, i de l'altre la CNT i el POUM, contraris a l'ortodòxia stalinista i amb una ostensible limitació a l'accés a les armes russes.

Orwell hi intervingué en aquests esdeveniments. Ho feu a les ordres directes del POUM, en raó de seguir enquadrat en la milícia d'aquest partit. Se'l destinà a la defensa de la seva seu de les Rambles de Barcelona. Des terrat del teatre Poliorama, situat tot just al davant d'aquesta posició va esdevenir observador directe d'uns esdeveniments que, al cap de poques setmanes, descriuria de manera apassionada. Més tard, reconeixeria que, davant de la complexitat d'aquests fets i dels objectius que s'hi dirimien, potser estava mancat de la perspectiva necessària per a comprendre millor el significat de la lluita.

És ben cert que la mirada d'Orwell estava necessitada de més elements històrics a l'hora de ser recreada, però la vibrant descripció que fa dels Fets de Maig ha esdevingut una important aportació. El seu "*Homenatge a Catalunya*" forma part de la llista de llibres importants que s'han escrit sobre la guerra civil espanyola, esdevenint avui un referent per a milers de persones, d'aquí i de fora. Paul Preston ho recordava fa uns pocs dies en un article publicat al diari *The Guardian*. No n'hi ha hagut un altre de la seva envergadura. Segur que en l'explicació d'aquest èxit hi té molt a veure la bona literatura, però sobretot l'honestedat que traspuja el relat, on no hi ha comunistes venuts a Berlin, com els sectors més stalinistes van voler fer creure en el seu moment.

Lleida apareixen recordada en aquesta obra emblemàtica més d'un cop. La seva estada a l'hospital es va produir en 1937, quan, després dels fets de Maig va ser enviat de nou al front on va ser ferit per una bala que li travessa el coll. De la seva curta estada en aquell hospital també recorda aquells esmorzars pantagruèlics i –opinava– insans.

Via Tarragona, tornà a Barcelona. Tot i el llarg viatge, potser encara hi arribaren massa aviat: les presons estaven plenes de cenetistes i poumistes. Aquesta situació de persecució política fou la que l'encaminà, previ ajut del consol britànic, vers França. I tan bon punt va creuar la frontera començà a rumiar com deixar testimoni del que acabava de viure, una història que enllestí aviat, a desgrat que necessità unes dècades fins assolir la difusió que té avui. Res d'estrany: la recuperació de la memòria ja se sap que va per onades.

De fet, aquest acte d'avui s'insereix en una d'aquestes onades en què institucions culturals i cíviques com el Centre Excursionista de Lleida tornen a assumir un paper públic important en el recorregut que porta a tractar de conciliar una memòria comuna d'aquest anys complexos de guerra i revolució. Es mou en la direcció mostrada per l'associació per la creació d'un Museu Internacional de la Guerra Civil a Barcelona (AMIGCE), amb suport de la *Orwell Society*, dels descendents de les Brigades Internacionals o de prestigiosos historiadors, que han adreçat una demanda en aquesta direcció als responsables de l'Ajuntament e Barcelona.

Sigui com sigui la iniciativa que avui ens reuneix mereix ser observada i considerada en tota seva significació per l'interès social que comporta. Per això vaig acceptar participar en aquest acte, tot agraint la confiança que se'm feia, al temps que felicito als impulsors i a les institucions que han acollit la proposta de què a partir d'ara mateix els jardins d'aquest hospital de Santa Maria es coneguin com "Jardins George Orwell".